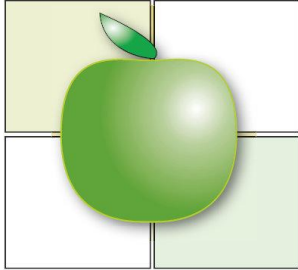

PATVIRTINTA
Pasvalio rajono savivaldybės tarybos
2024 m. gruodžio 18 d. sprendimu Nr. T1-418

Pasvalio rajono savivaldybės
Visuomenės sveikatos biuras

Pasvalio rajono savivaldybės Visuomenės sveikatos biuras

Savivaldybės biudžetinė įstaiga

Vytauto Didžiojo a. 6, LT-39149 Pasvalys

Tel./faks. (0 451) 20 130, tel. (0 451) 20 131

El. paštas vsbiuras@gmail.com

Pasvalio r. savivaldybės 2023 metų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaita

Pasvalys, 2024 m.
Duomenys kaupiami ir saugomi
Juridinių asmenų registre
Įmonės kodas 301505617
Bankas DnB NORD
Banko kodas 40100

TURINYS

ĮVADAS	1
DEMOGRAFINĖ SITUACIJA	2
2023 METŲ PASVALIO RAJONO SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS...	3
SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ	10
1. MIRTINGUMAS NUO SAVIŽUDYBIŲ (X60–X84) 100 000 GYV.	10
2. VAIKŲ, NETURINČIŲ ĖDUONIES PAŽEISTŲ, PLOMBUOTŲ IR IŠRAUTŲ DANTŲ, DALIS (PROC.)	13
3. SERGAMUMAS II TIPO CUKRINIŲ DIABETU (E11).....	15
APIBENDRINIMAS	18
REKOMENDACIJOS	19
INFORMACIJOS ŠALTINIAI.....	21

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Pasvalio rajono savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai. Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms. Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- ✓ Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- ✓ Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikstat.hi.lt.

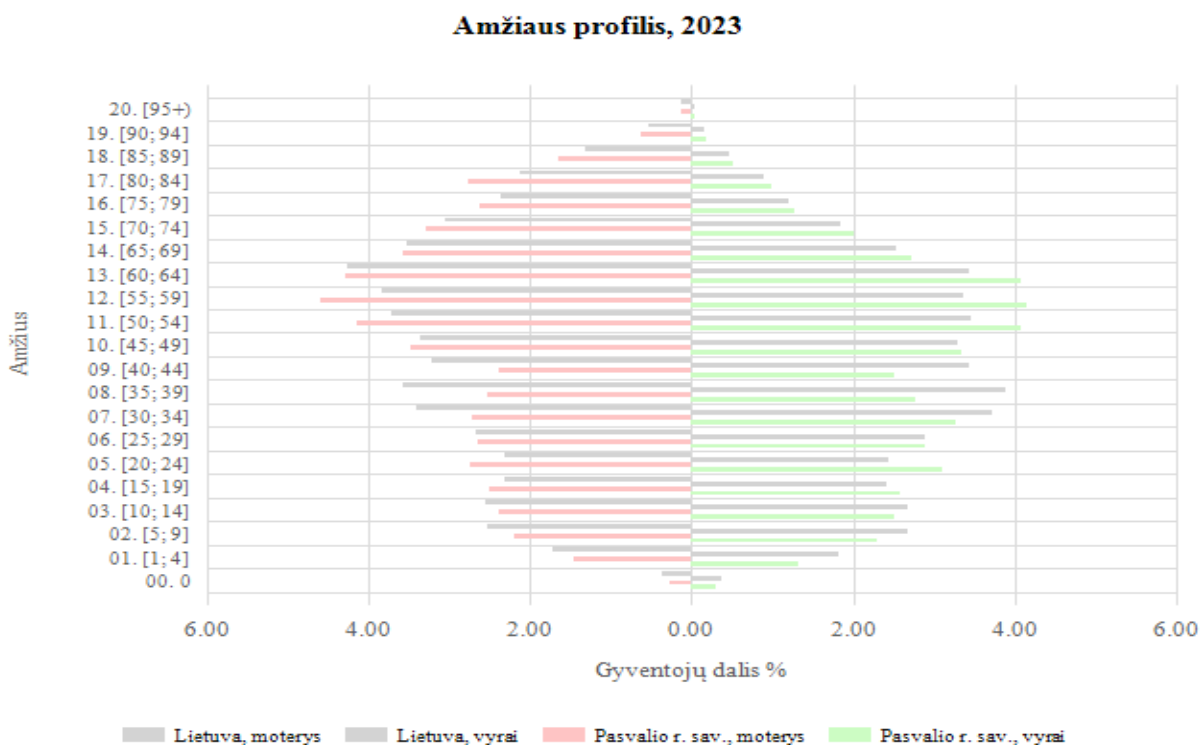
Ataskaitoje pateikiami ir analizuojami 2023 metų (toliau – m.) visuomenės sveikatos būklę atspindintys rodikliai Pasvalio rajono (toliau – r.) savivaldybėje, patvirtinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Rodikliai atspindi, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos programos (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programos patvirtinimo“, 2014 birželio 26 d. Nr. XII-964, Vilnius) (toliau – LSP) tikslai bei jų uždaviniai. LSP strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni, pailgėtų gyvenimo trukmė, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai. LSP nustatyti šie 4 tikslai:

1. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį.
2. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką.
3. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą.
4. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius

DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

Vertinant vyrų ir moterų demografinę situaciją Pasvalio rajone pastebėta, kad rajone gyvena daugiau moterų nei vyrų. 2023 metų pradžioje Pasvalio rajone buvo užregistruota 11860 moterų (53,2 proc.) ir 10442 vyrai (46,8 proc.). 2023 metais rajone užregistruota 5301 pensinio amžiaus gyventojų ir tai sudarė 23,8 proc. visų gyventojų užregistruotų 2023 metų pradžioje. Daugiausia Pasvalio rajone buvo užregistruota darbingo amžiaus gyventojų – 13910, tai sudarė 62,4 proc., ir vaikų nuo 0 iki 15 metų amžiaus užregistruota – 3091 (13,8 proc.). Iš viso Pasvalio r. sav. 2023 m. pradžioje užregistruoti 22 302 gyventojai. Iš jų mieste – 7361, kaime – 14941.

Siekiant strateginio Lietuvos sveikatos programos tikslo – pasiekti, kad 2025 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai, šiuo metu galima vertinti vieną esminį rodiklį – vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę. 2023 m. Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė buvo 3,2 m. trumpesnė už Lietuvos vidurkį. Lietuvos vidurkis yra 77,5 metai, Pasvalio – 74,3 metai. 2022 metais vidutinė Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų trukmė buvo 75 metai. Pasvalio r. savivaldybės gyventojų sudėtį pagal amžių ir lytį išsamiai atspindi demografinis medis, kuriame gyventojai suskirstyti penkmetinėmis amžiaus grupėmis. Lyginami 2023 m. Pasvalio r. savivaldybės duomenys su Lietuvos duomenimis (1 pav.).

1 pav. Pasvalio r. savivaldybės demografinis medis

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2023 METŲ PASVALIO RAJONO SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS

1 lentelėje pateiktos 2023 m. Pasvalio r. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių reikšmės. Stulpelyje „Rodiklis“ esantys skaičiai nurodo tam tikro rodiklio reikšmę Pasvalio r. sav. 2023 m. ir yra suskirstyti remiantis „šviesoforo“ spalvų principu – žalia spalva nuspalvintas langelis nurodo, kad tam tikro rodiklio reikšmė Pasvalio r. yra žymiai geresnė nei Lietuvos vidurkis, geltona – panaši į Lietuvos vidurkį, raudona – žymiai prastesnė nei Lietuvos vidurkis. Stulpelyje „Kiekis“ rodiklio reikšmė pateikta absoliučiais skaičiais, stulpelyje „3 metų vidurkis“ – rodiklio reikšmės vidurkis pastaraisiais 3 metais, stulpelyje „Santykis“ – rodiklio reikšmės santykis Pasvalio r. ir Lietuvoje. Stulpelyje „Rodiklis“ ties stulpeliu „Lietuvos reikšmės“ nurodyta rodiklio reikšmė Lietuvoje, stulpelyje „Blogiausia“ – blogiausia rodiklio reikšmė vertinant Lietuvos mastu, stulpelyje „Geriausia reikšmė“ – geriausia rodiklio reikšmė vertinant Lietuvos mastu. Toliau Ataskaitoje vartojama standartizuoto mirtingumo (toliau – SMR) rodiklio sąvoka nurodo, koks būtų nagrinėjamos populiacijos mirtingumas dėl tam tikrų priežasčių, jei mirtingumas amžiaus grupėse nesikeistų, o gyventojų skaičius amžiaus grupėse būtų proporcingas standartinės (Europos) populiacijos gyventojų skaičiui. Verta paminėti, jog toliau Ataskaitoje analizuojant rodiklių reikšmių pokyčius, tam tikro rodiklio reikšmės padidėjimas ar sumažėjimas nebūtinai atspindi rodiklio pablogėjimą ar pagerėjimą.

↑ – didėja ↓ – mažėja → – nekinta

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės			
	Tendencija	Rodiklis	Kiekis	3 metų vidurkis	Santykis	Rodiklis	Blogiausia	Sritis	Geriausia
Strateginis tikslas									
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai) (2023)	→	74.3	74	73.9	0.96	77.5	71.1		80.5
Išvengiamas mirtingumas, proc. – pagal jungtinį EBPO ir Eurostato sąrašą (2023)	→	79.5	128	78.7	1.04	76.7	86.9		69.4
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį									
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą									
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv. (2023)	↑	31.6	7	25.2	1.61	19.6	74.0		0.0
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv. (2023)	↑	35.0	7	25.1	1.86	18.8	71.2		0.0
Bandymų žudytis skaičius (X60–X64,	→	31.6	7	45.9	0.71	44.6	89.8		9.9

X66-X84) 100 000 gyventojų (2023)										
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl. (2023)	➔	51.7	99	54.5	0.94	55.2	192.6		30.1	
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos % (2023)	⬇️	1.7	231	3.2	1.00	1.7	4.1		0.3	
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv. (2023)	⬇️	-16.7	-369	-18.7	-1.67	10.0	-25.4		55.5	
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu										
Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv. (2023)	➔	108.5	24	102.2	1.38	78.7	200.3		50.1	
SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv. (2023)	➔	107.3	24	96.8	1.42	75.8	172.2		47.9	
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl. (2023)	⬆️	433.4	1119	414.5	1.23	352.1	630.3		199.7	
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv. (2023)	➔	38.9	861	35.9	1.63	23.9	79.7		4.2	
Serg. tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys) (2023)	⬆️	31.6	7	26.7	1.46	21.6	84.4		0.0	
Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys) (2023)	⬆️	36.2	8	35.6	1.47	24.6	98.5		0.0	
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką										
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą										
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv. (2023)	⬇️	1.4	2	0.9	1.56	0.9	2.9		0.0	
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv. (2023)	➔	151.5	75	133.0	1.13	134.5	200.6		77.8	
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv. (2023)	⬆️	74.8	104	72.1	1.14	65.7	116.7		46.6	
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duom.) (2023)	⬇️	25.8	57	17.3	0.72	35.7	92.1		0.0	
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį										
Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv. (2023)	⬇️	0.0	0	3.0	0.00	2.8	28.7		0.0	

SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv. (2023)	↓	0.0	0	3.2	0.00	2.7	31.4		0.0
Mirt. nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv. (2023)	↑	27.1	6	29.6	1.86	14.6	46.0		0.0
SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv. (2023)	↑	24.7	6	26.3	1.74	14.2	35.2		0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių									
Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv. (2023)	↓	9.0	2	8.9	1.45	6.2	34.6		0.0
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv. (2023)	↓	8.9	2	9.1	1.44	6.2	28.5		0.0
Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv. (2023)	↓	0.0	0	0.0	0.00	1.1	13.0		0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv. (2023)	↓	0.0	0	0.0	0.00	1.1	10.3		0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv. (2023)	↓	8.6	19	5.2	1.59	5.4	9.9		0.0
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą									
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km (2023)	↓	231.2	231	238.8	0.29	797.8	32935.2		20.0
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenensą ir jos kultūrą									
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą									
Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. (2023)	→	0.0	0	3.0	0.00	3.5	14.3		0.0
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. (2023)	↓	0.0	0	2.2	0.00	3.5	17.2		0.0
Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. (2023)	↑	31.6	7	29.6	1.45	21.8	78.5		0.0
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. (2023)	→	33.8	7	27.7	1.65	20.5	70.3		0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai (2023)	↓	168.8	22118	177.7	0.85	199.6	66.3		384.2
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai (2023)	↓	146.5	22118	153.8	0.90	162.8	34.5		325.6
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv. (2023)	↑	45.2	10	26.7	0.55	82.5	417.9		0.0

3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius									
Kūdikių, žindyčių išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2023)	↑	46.8	67	-	-	37.8	-		-
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius									
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais									
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv. (2023)	↓	33.3	733	28.1	1.59	20.9	43.8		9.9
IH dėl cukrinio diabeto sk. (18+ m.) 1 000 gyv. (2023)	↓	2.2	41	1.9	1.16	1.9	3.7		0.8
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą									
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk.	↓	3.8	159	3.5	2.24	1.7	1.1		6.0
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv. (2023)	↑	5.4	12	4	0.73	7.4	-	-	-
Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv. (2023)	↑	7.5	1657 88	7.1	0.82	9.1	5.5		11.0
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv. (TB registro duomenys) (2023)	→	4.5	1	5.9	1.13	4.0	28.7		0.0
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys) (2023)	↓	4.5	1	3.0	1.73	2.6	24.4		0.0
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys) (2023)	↑	0.9	2	0.4	0.41	2.2	4.2		0.0
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą									
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių (2023)	↑	7.0	1	2.5	2.50	2.8	40.0		0.0
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, % (2023)	→	97.2	106	95.7	1.12	86.7	50.0		100.0
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomieliito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), % (2023)	→	93.9	77	89.3	1.04	89.9	72.0		100.0
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, % (2023)	↓	6.5	109	8.0	0.56	11.6	2.5		43.2
Vaikų (7-17 m.), neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų	↑	15.7	276	15.9	0.66	23.8	4.8		33.5

ir išrautų dantų, dalis (proc.) (2023)									
Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų (2023)	↓	0.0	0	5.0	0.00	1.4	14.6		0.0
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę									
Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv. (2023)	→	935.9	207	1033.9	1.40	670.8	1235.6		383.1
SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv. (2023)	↓	801.8	207	896.0	1.22	659.1	953.5		453.1
Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv. (2023)	→	357.2	79	357.0	1.32	271.1	450.4		195.0
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv. (2023)	→	308.6	79	307.3	1.21	256.0	394.1		210.6
Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv. (2023)	↓	271.3	60	266.6	1.76	154.0	497.3		24.4
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv. (2023)	↓	227.1	60	225.4	1.51	150.5	432.0		15.8
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv. (2023)	↓	65.6	145	68.1	0.94	70.0	112.1		31.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje (2023)	↑	46.0	1689	39.4	0.77	59.7	27.0		76.5
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje (2023)	↑	55.2	2825	46.8	0.92	60.3	32.7		73.7
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje (2023)	↑	56.2	4587	53.9	0.99	56.5	33.8		67.7
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje (2023)	↑	39.2	1993	43.0	0.92	42.8	19.5		58.8

1 lentelė. 2023 m. Pasvalio r. savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Šaltinis: Higienos instituto Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Atsižvelgiant į LSS iškeltus uždavinius tikslams pasiekti bei remiantis lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis, matoma, kad:

1.1. Uždavinio „Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą“ mažėjo ilgalaikio nedarbo lygis, gyventojų skaičiaus pokytis, nežymiai augo savižudybių skaičius.

1.2. Uždavinio „**Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu**“ rodikliai daugeliu atvejų yra nedaug aukštesni už Lietuvos vidurkį ir rodo gerėjimo tendenciją.

2.1. Uždavinio „**Kurti sveikas ir saugias darbo bei buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą**“ rodikliai daugeliu atvejų yra nedaug aukštesni už Lietuvos vidurkį. Tačiau išsiskiria gerokai didesnis mirtingumas nuo nukritimo.

2.2. Uždavinio „**Kurti sveikas ir palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį**“ rodikliai yra artimi ar net geresni už Lietuvos vidurkį. Mažėjo mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo paskendimo. Stebimas vieno rodiklio padidėjimas „Mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo nukritimo skaičius“.

2.3. Uždavinio „**Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių**“ dauguma rodiklių buvo geresni už Lietuvos vidurkį. Mažėjo pėsčiųjų mirtingumas transporto įvykiuose, tačiau didėjo patirtos traumos transporto įvykiuose. Šis rodiklis viršijo Lietuvos vidurkį 3,2 proc.

2.4. Uždavinio „**Mažinti aplinkos užterštumą, triukšmą**“ rodiklis, atspindintis į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekį, tenkantį 1 kv. km, buvo gerokai mažesnis už Lietuvos vidurkį.

3.1. Uždavinio „**Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą**“ stebimas mažėjantis mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių. Didėjo nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikų vartojimu ir mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių.

3.2. Uždavinio „**Skatinti sveikos mitybos įpročius**“ rodiklis rodo gerėjimo tendenciją ir yra geresnis nei Lietuvos.

4.1. Uždavinio „**Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos priežiūros technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais**“ rodikliai yra aukštesni už Lietuvos vidurkį.

4.2. Uždavinio „**Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą**“ rodikliai yra artimi Lietuvos vidurkiui. Mažėjo sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze.

4.3. Uždavinio „**Gerinti motinos ir vaiko sveikatą**“. Mažėjo paauglių gimdymų skaičiaus rodiklis. Stebima vis mažesnė dalis vaikų, dalyvavusių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje.

4.4. Uždavinio „**Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę**“ didėjo prevencinių programų vykdymo rodikliai, mažėjo mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų, sergamumas II tipo cukriniu diabetu.

7 rodiklių reikšmės patenka į geriausių savivaldybių kvintilių grupę žaliają zoną.

- Pėsčiųjų mirtingumas / standartizuotas pėsčiųjų mirtingumas nuo transporto įvykių 100 000 gyv.
- Mirtingumas nuo paskendimo / standartizuotas mirtingumas nuo paskendimo 100 000 gyv.
- Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų prižasčių / standartizuotas mirtingumas 100 000 gyv.
- Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis.
- Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius.
- 2 metų vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.
- Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000.

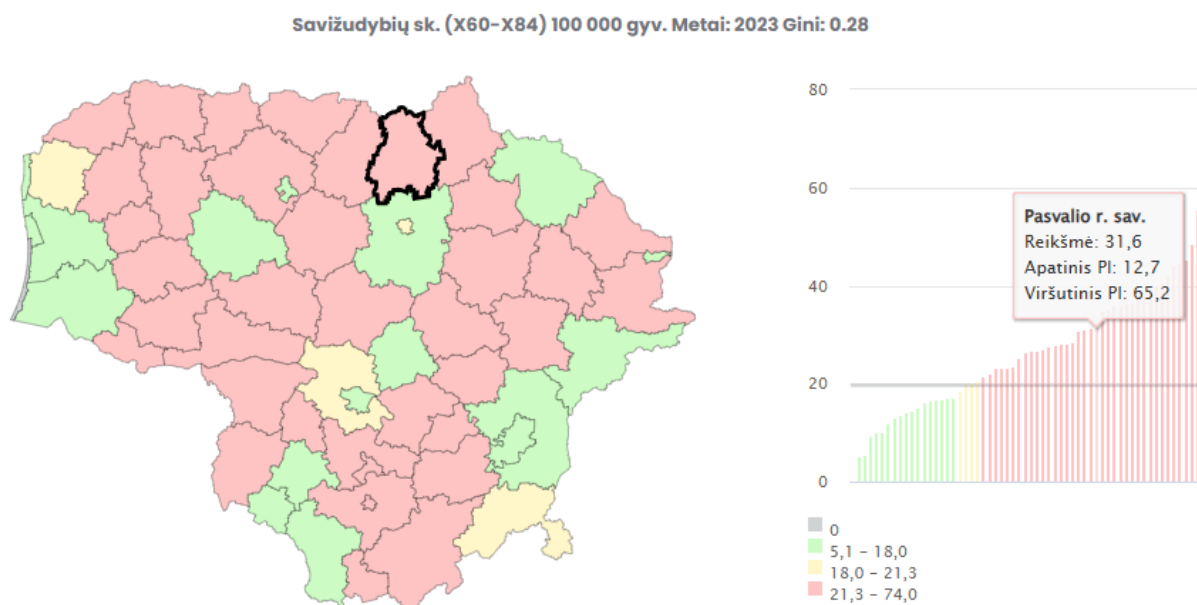
13 rodiklių reikšmės patenka į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę raudonąją zoną.

- Standartizuotas mirtingumas nuo tyčinio savęs žalojimo 100 000 gyv.
- Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.
- Mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo išorinių prižasčių 100 000 gyv.
- Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, skaičius 10 000 gyv.
- Šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyventojų.
- Mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo nukritimo 100 000 gyv.
- Patirtos traumos dėl transporto įvykių skaičius 10 000 gyv.
- Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.
- Vaikų (7–17 m.), neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.).
- Mokinių gaunančių nemokamą maitinimą, skaičius 1000 mokinių.
- Standartizuotas mirtingumas nuo piktybinių navikų 100 00 gyv.
- Mirtingumas / standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyv.
- Tikslinės populiacijos dalis proc., per 2 metus dalyvavusi krūties vėžio prevencinėje programoje.

SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

1. MIRTINGUMAS NUO SAVIŽUDYBIŲ (X60–X84) 100 000 GYV.

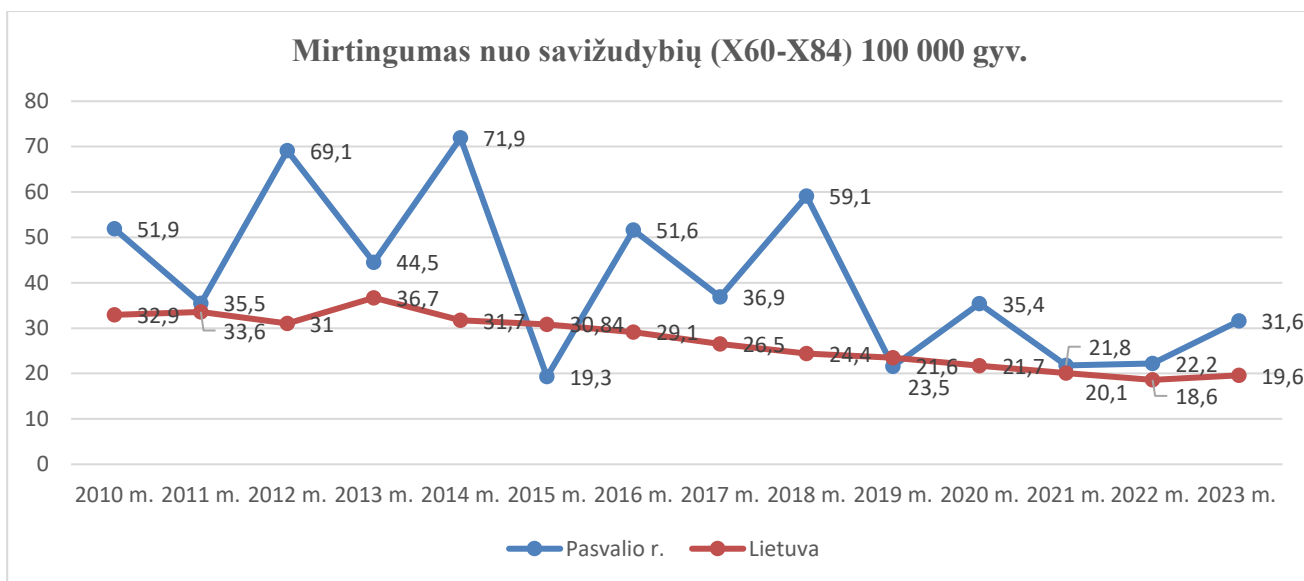
2022 m. Lietuvoje nusižudė 562 asmenys (19,6/100 000 gyv.). Lietuvos žemėlapyje pagal mažiausius standartizuotus savižudybių rodiklius labiausiai išsiskyrė šiaurės vakarinėje dalyje esančios savivaldybės. Vertinant savivaldybių gyventojų savižudybių rodiklius, reikėtų atsižvelgti į savivaldybėje gyvenančių gyventojų skaičių, kadangi daugiausiai dėl savižudybių miršta didžiųjų Lietuvos miestų savivaldybių gyventojai (Vilniaus m. sav. – 55, Kauno m. sav. – 43, Klaipėdos m. sav. – 16, Šiaulių m. sav. – 13 nusižudę gyventojai), tačiau šių savivaldybių rodiklių reikšmės geresnės, lyginant su šalies vidurkiu. Tuo tarpu mažesnėse savivaldybėse (Birštono sav. – 2, Rietavo sav. – 4, Skuodo r. sav. – 7 savižudybių), rodiklis yra raudonoje – blogoje – pozicijoje, kadangi šios savivaldybės labai „jautrios“ kiekvienam savižudybės atvejui dėl mažesnio gyventojų skaičiaus. 2023 m. vienintelėje Neringos sav. nebuvo fiksuota mirčių. Todėl ši problema labai opi daugeliui Lietuvos savivaldybių. Lietuvoje rodiklis, lyginant su 2022 m., padidėjo nežymiai – nuo 18,6 iki 19,6/100 000 gyv. (2 pav.).

2 pav. Lietuvos savivaldybių mirtingumo nuo savižudybių (X60–X84) rodiklio palyginimas su Lietuvos vidurkiu, 2023 m.

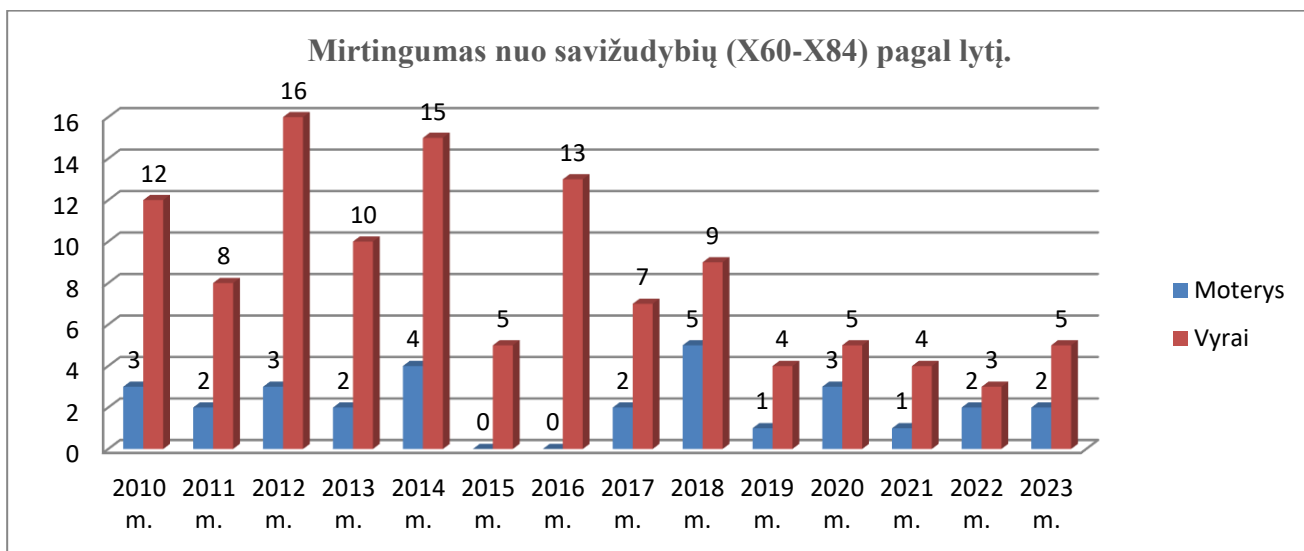
Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2023 metais Pasvalyje nusižudė 7 gyventojai (31,6/100 000 gyv.). Lyginant rodiklį su 2022 m., stebimas rodiklis buvo aukštesnis už Lietuvos. Iš viso Pasvalio rajone per 2010–2023 m. nusižudė 146 asmenys (3 pav.).

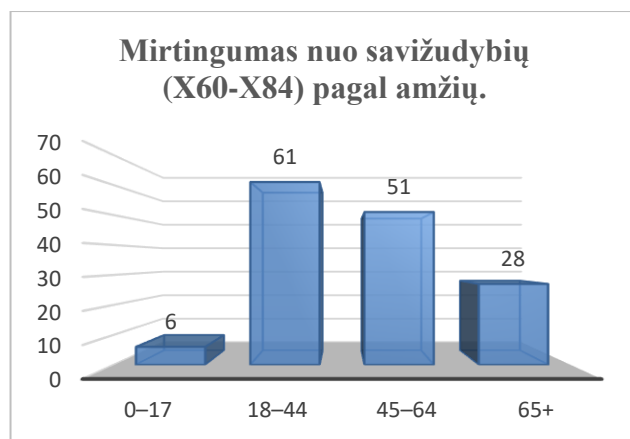
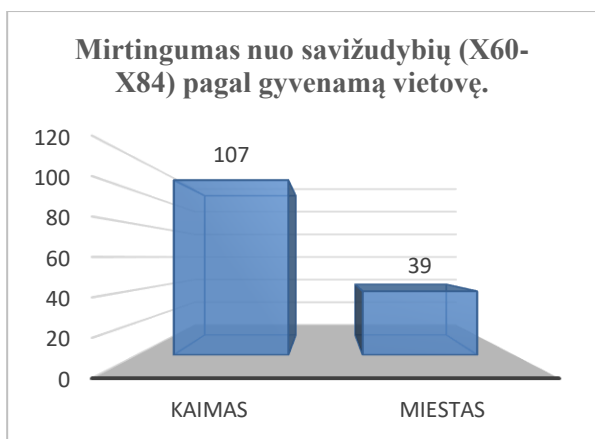
3 pav. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) rodiklis 2010–2023 m. 100 000-ių gyventojų.
Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Vertinant savižudybių skaičių pagal lytį, nusizudė daugiau vyrų 5 (abs. sk.) nei moterų 2 (abs. sk.). 2022 metais Pasvalio rajone nusizudė 5 gyventojai, iš jų – 3 vyrai. Stebint savižudybių rodiklį nuo 2010 metų, matyti, kad vyrų savižudybių skaičius išlieka žymiai aukštesnis nei moterų. Iš viso nuo 2010 m. iki 2023 m. nusizudė 116 vyrų ir 30 moterų (4 pav.).

4 pav. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) pagal lytį 2010–2023 m. abs. sk.
Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Vertinant savižudybių skaičių pagal amžių ir pagal gyvenamą vietą, stebima, kad daugiausia žudosi darbingo amžiaus asmenys nuo 18 iki 44 metų ir nuo 45 iki 64 metų amžiaus. Daugiau gyvenantys kaime abs. sk. (107 gyv.) nei mieste abs. sk. (39 gyv.), (5–6 pav.).

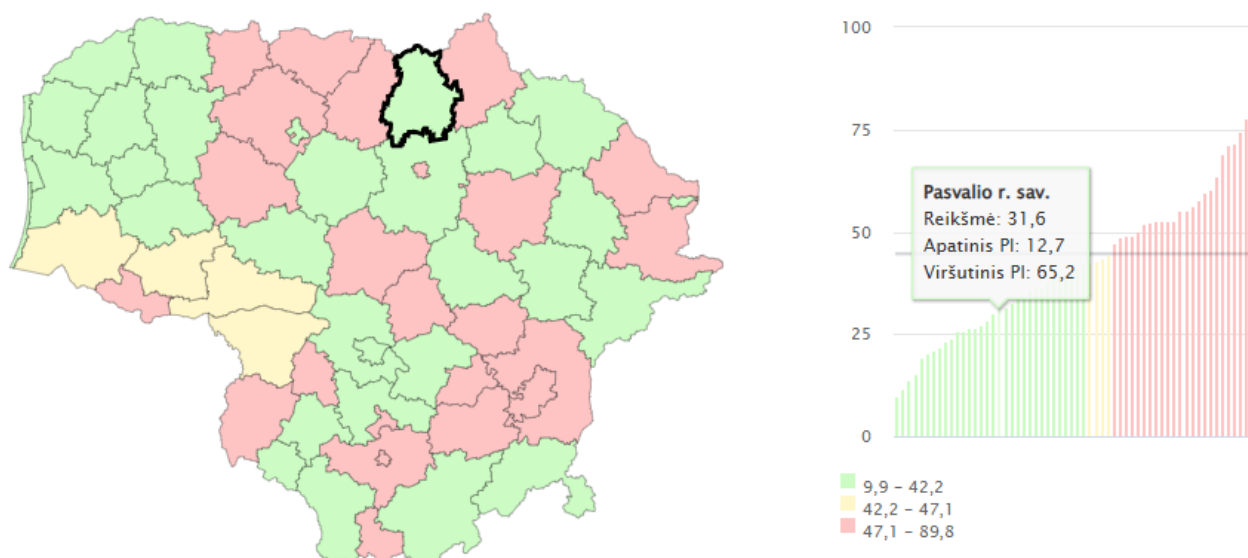

5-6 pav. Mirtingumas nuo savižudybių (X60-X84) pagal amžių ir pagal gyvenamąją vietą 2010–2023 m. Pasvalio r.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2023 m. Lietuvoje užregistruoti 1280 bandymai nusižudyti (44,6/100 000 gyv.). Didžiausiais rodikliais išsiskyrė Biržų r. sav., Pakruojo r. sav., Alytaus r. sav., Ignalinos r. sav. ir Anykščių r. savivaldybės, kuriose 100 000 gyv. teko nuo 71,1 iki 89,8 bandymo žudytis. 2023 m. Lietuvoje visose savivaldybėse buvo bent vienas savižudybės atvejis (7 pav.).

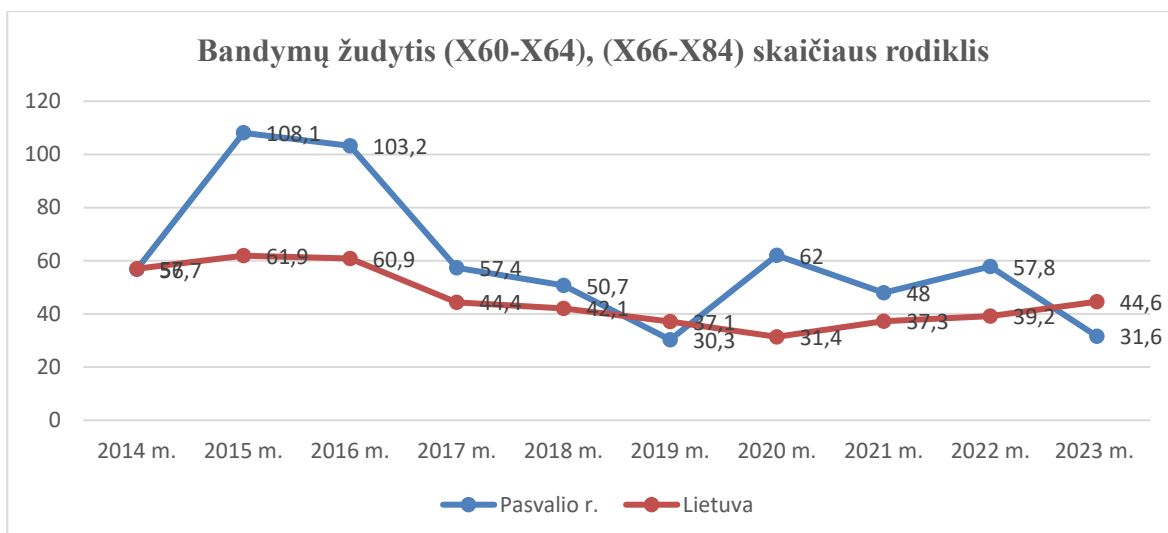
Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyventojų Metai: 2023 Gini: 0.24

7 pav. Lietuvos savivaldybių bandymų žudytis (X60-X64, X66-X84) rodiklis Lietuvos savivaldybėse 2023 m. 100 000-ių gyventojų.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Stebint Pasvalio r. sav. bandymų žudytis (X60-X84, X66-X84) skaičiaus rodiklį nuo 2014 metų, matyti, kad aukščiausias rodiklis buvo 2015 m. (108,1/100 000 gyv.), mažiausia rodiklio reikšmė buvo 2019 m. ir siekė 30,3/100 000 gyv. 2020 m. rodiklis beveik du kartus viršijo Lietuvos vidurkį (70,8,0/100 000 gyv.), 2023 m. išaugo iki 31,6/100 000 gyv. Iš viso Pasvalyje 2023 metais bandė žudytis 7 gyventojai, 6 gyventojais mažiau nei 2022 m. (8 pav.).

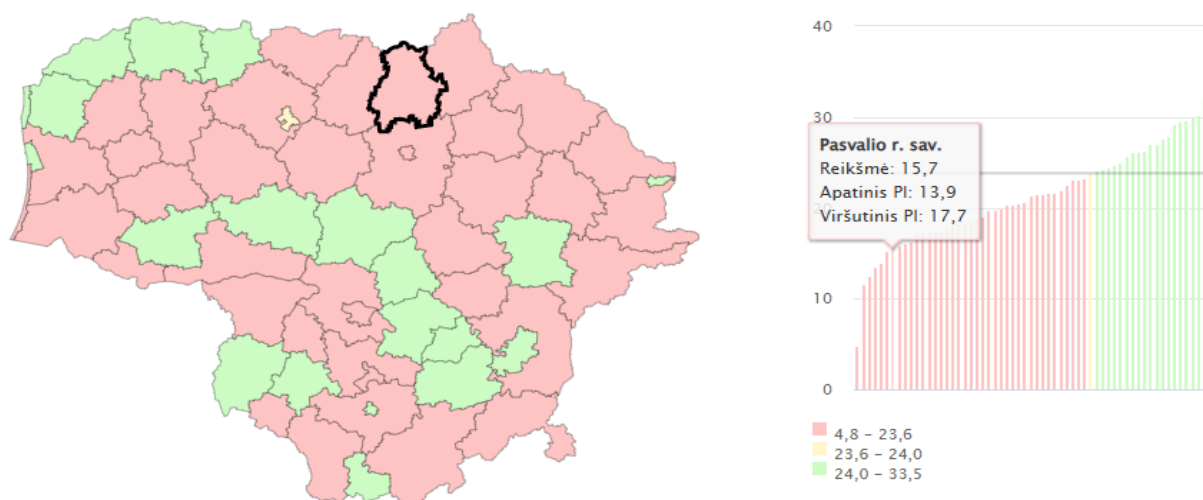
8 pav. Bandymų žudytis skaičiaus rodiklis (X60-X64, X66-X84) Pasvalio r. sav. ir Lietuvoje 2014–2023 m. 100 000-ių gyventojų.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

1. VAIKŲ, NETURINČIŲ ĖDUONIES PAŽEISTŲ, PLOMBUOTŲ IR IŠRAUTŲ DANTŲ, DALIS (PROC.)

Kiekvienas moksleivis kasmet į mokyklą turi pristatyti pažymą apie sveikatą, į kurią įtraukta dalis apie dantų būklę. 2022–2023 m. m. 84,4 proc. Lietuvos vaikų pristatė šią pažymą. Remiantis jos duomenimis nustatyta, kad apie 35,1 proc. vaikų, pristaciusių sveikatos pažymą į mokyklą, turėjo sveikus dantis. Apžvelgus vaikų ir pilnamečių mokinių (0–18+ m. amžiaus), turinčių sveikus dantis, pasiskirstymą šalies savivaldybėse, daugiausia tokių buvo Marijampolės (43,4 proc.), Palangos miesto (41,4 proc.), Visagino (40,5 proc.), Kaišiadorių rajono (40,4 proc.) ir Kretingos rajono (40,2 proc.) savivaldybėse. Žemiausi rodikliai, Zarasų rajono (17,7 proc.), Pakruojo rajono (18,7 proc.), Švenčionių rajono (20,1 proc.), Rietavo (22,3 proc.) ir Kupiškio rajono (22,7 proc.) savivaldybėse. (9 pav.).

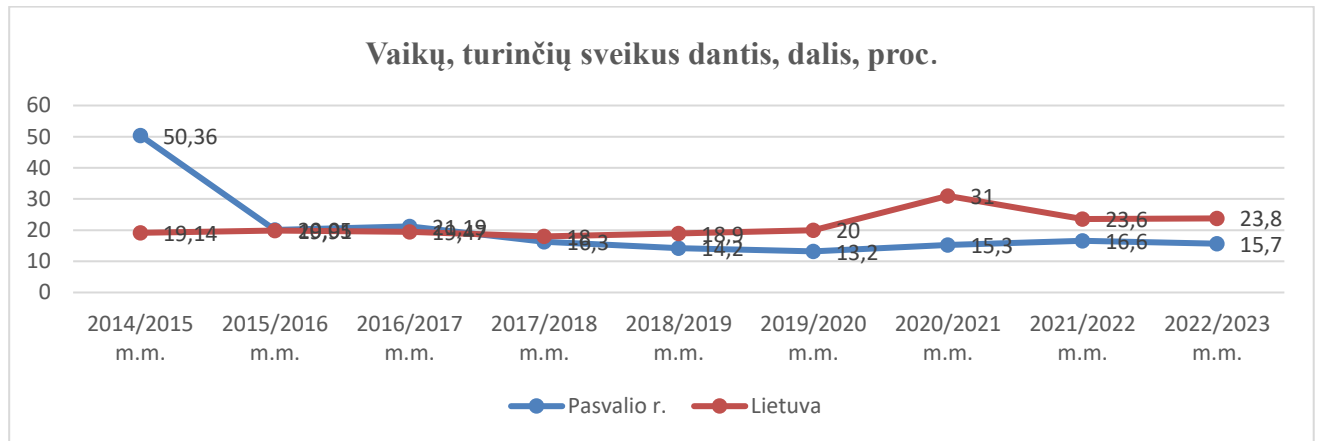
Vaikų (7–17 m.), neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.) Metai: 2023 Gini: 0.14

9 pav. Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų dalis proc. Lietuvos savivaldybėse 2023 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

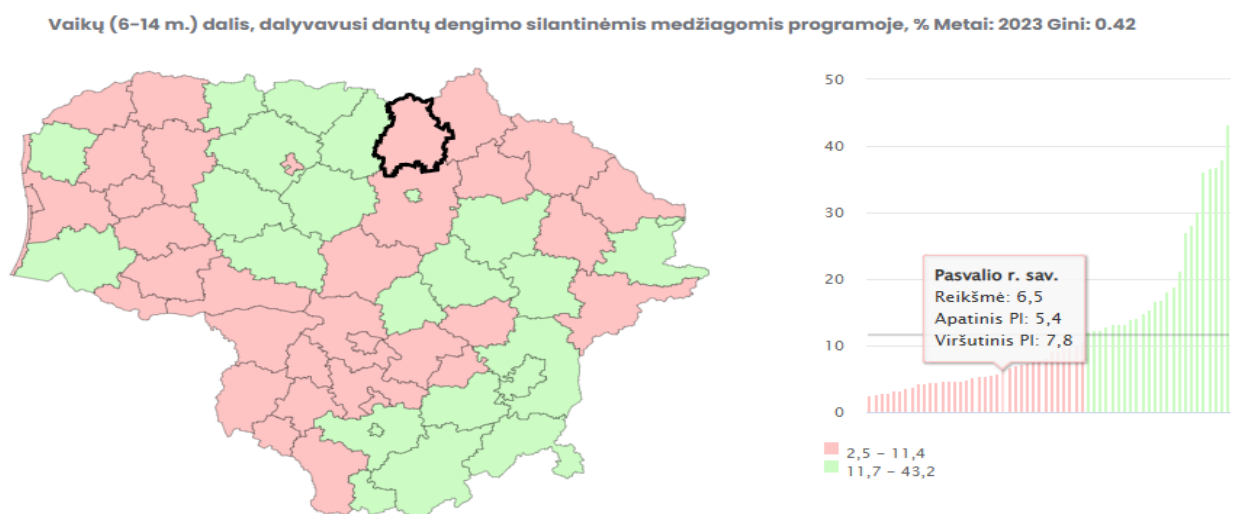
Remiantis Higienos instituto Vaikų sveikatos stebėsenos informacine sistema (VSS IS) nustatyta, kad 2022–2023 mokslo metais Pasvalyje sveikus dantis turėjo 15,7 proc. vaikų nuo 7–17 m. Palyginus su 2021–2022 m. m., rodiklis sumažėjo 0,9 proc. Nors rodiklis sumažėjo nežymiai, tačiau vis tiek patenka tarp 12 savivaldybių, kuriose rodiklis rodo prasčiausią situaciją (10 pav.).

10 pav. Vaikų, neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, rodiklis proc. 2014–2023 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

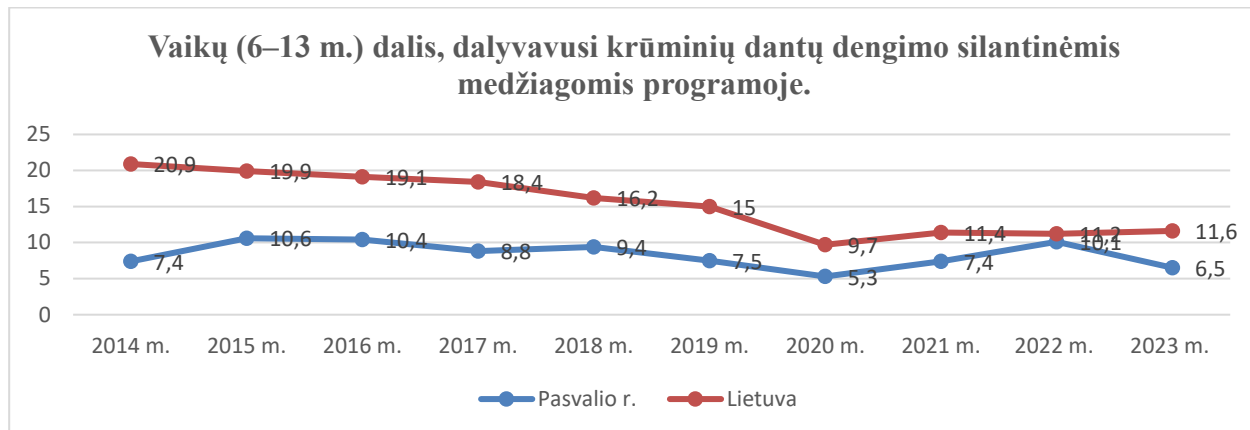
Vaikams nuo 6 iki 14 m. amžiaus skirta Vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programa, kuri daro didelę įtaką toliau augti sveikiems dantis. Šią paslaugą gali suteikti gydytojai odontologai arba burnos higienistai, dirbantys gydymo įstaigose, sudariusiose sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis dėl šių paslaugų finansavimo. 2023 m. 11,6 proc. 6–13 m. amžiaus Lietuvos vaikų krūminiai dantys buvo padengti silantinėmis medžiagomis. Šis rodiklis savivaldybėse svyravo nuo 2,5 proc. (Zarasų r. sav.) iki 43,2 proc. (Visagino sav.), (11 pav.).

11 pav. Vaikų (6–13 m.) dalis, dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje Lietuvos savivaldybėse 2023 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Pasvalyje 2023 metais programa pasinaudojo 6,5 proc. vaikų, abs. sk. 109 vaikai (6–13 m.), 3,6 proc. mažiau nei 2022 metais. Didžiausias proc. buvo pasiektas 2015 metais – 10,65 proc. (13 pav.).

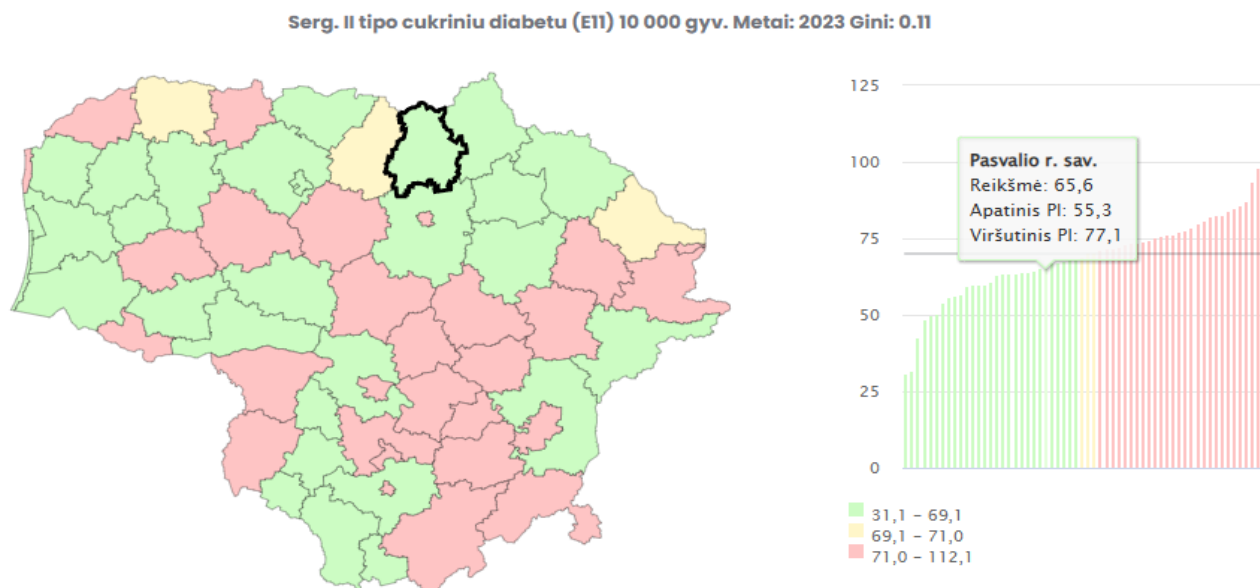

12 pav. Vaikų (6–13 m.) dalis, dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje 2014-2023 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2. SERGAMUMAS II TIPO CUKRINIŲ DIABETU (E11)

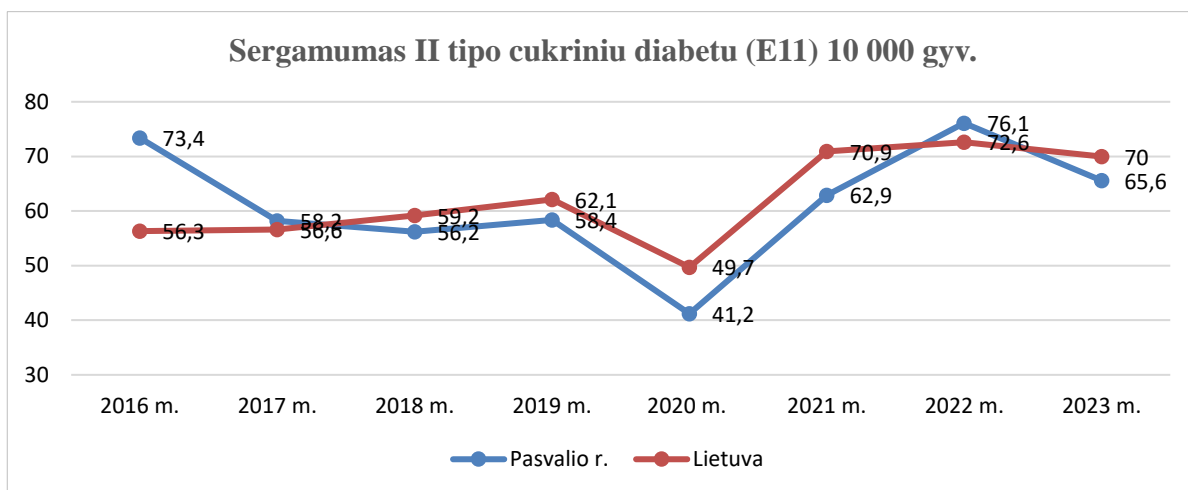
Cukrinis diabetas – endokrinologinė liga, dėl kurios išsivysto širdies ir kraujagyslių bei kitų organų sistemų veiklos sutrikimai. Kasmet vis daugiau diagnozuojama naujų šios ligos atvejų. Dalis žmonių net neįtaria, kad serga cukriniu diabetu, nors jau kenčia nuo jo sukeltų komplikacijų. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu Lietuvoje svyruoja nuo 31,1/10 000 gyv. Neringos sav. iki 112,1/10 000 gyv. Visagino sav. (13 pav.).

13 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv. rodiklio santykio palyginimas su Lietuvos vidurkiu 2023 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Pasvalio r. sav. 2023 metais sergamumas II tipo cukriniu diabetu rodiklis buvo 65,6/10 000 gyv. Rodiklis buvo žemesnis už Lietuvos vidurkį (70,0/10 000 gyv.). Iš pateikto 15 pav. matyti, kad staigus sergamumo didėjimas prasidėjo nuo 2020 m. Tai gali būti susiję su didėjančiu nutukimo lygiu, nepakankamu fiziniu aktyvumu bei maisto produktų, turinčių daug cukraus, vartojimu (14 pav.).

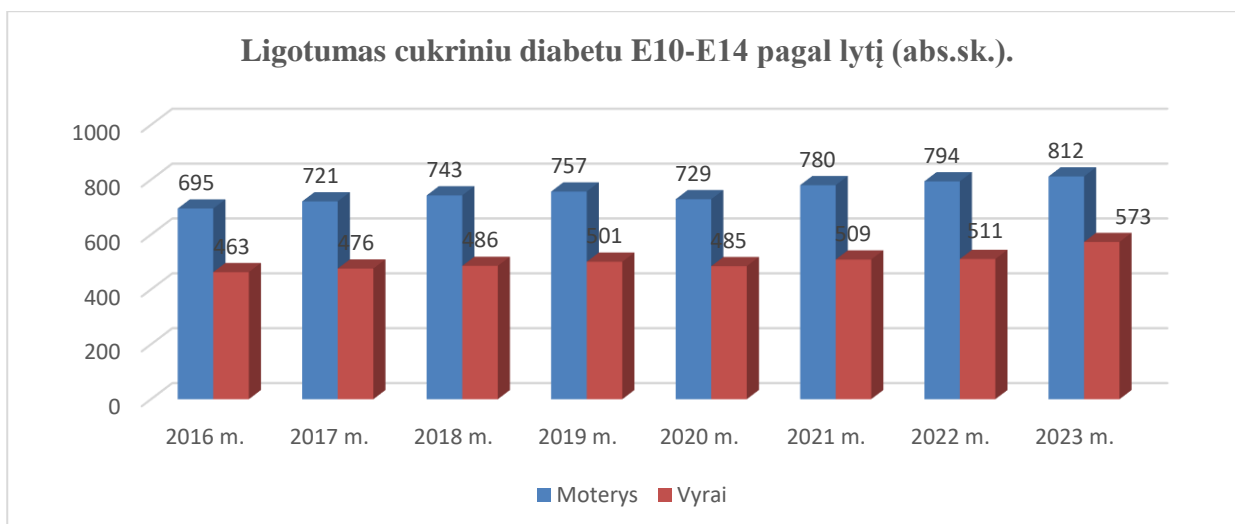

14 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv. sk., rodiklis 2016 m. – 2023 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

3.1. LIGOTUMAS CUKRINIUI DIABETUI (E10-E14)

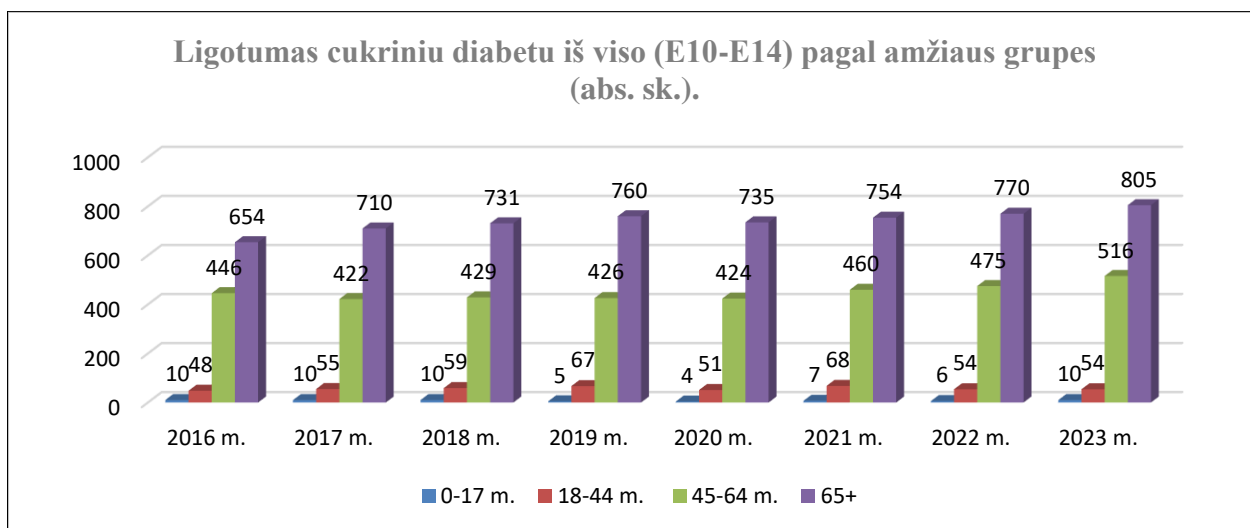
Vertinat ligotumo rodiklius cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso pagal lytį, matyti, kad didesnis ligotumas yra moterų 2023 m. (812) nei vyrų (573). Iš viso 2023 metais cukriniu diabetu sergančių asmenų skaičius buvo 1385. (15 pav.).

15 pav. Ligotumas cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso abs. sk. pagal lytį nuo 2016 m. – 2023 m. Pasvalio r.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

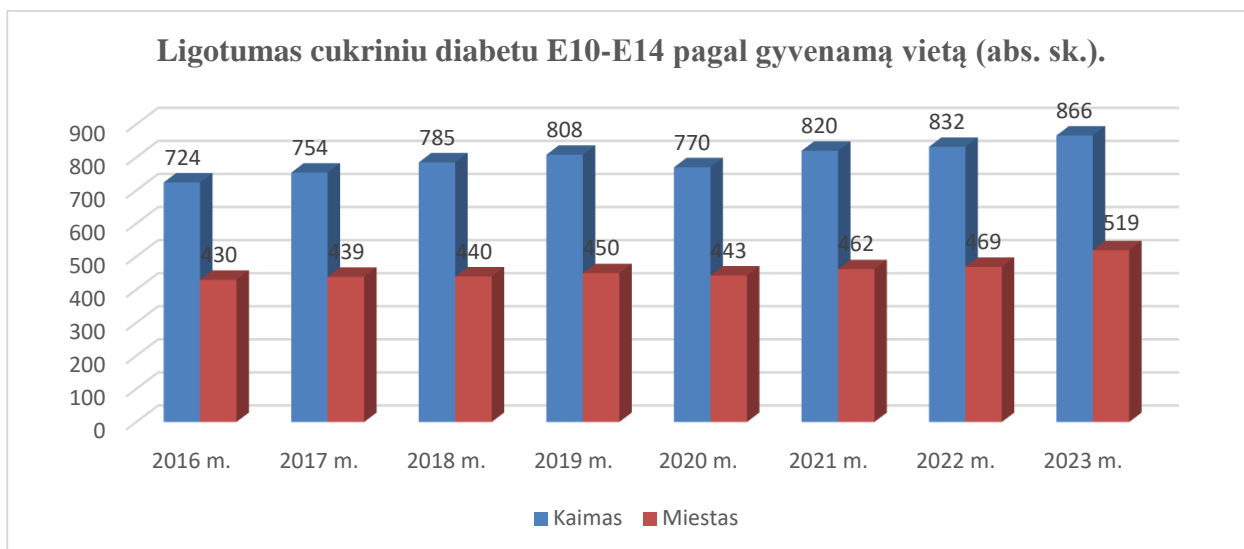
Vertinant ligotumą cukriniu diabetu, iš viso (E10-E14) pagal amžiaus grupes matyti, kad didžioji dalis sergančiųjų buvo nuo 45 iki 64 ir 65+ metų amžiaus (16 pav.).

16 pav. Ligotumas cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso pagal amžiaus grupes Pasvalio r. sav. 2016 m. – 2023 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Analizuojant rodiklius pagal gyvenamąją vietą, stebima, kad daugiau serga kaimo vietovėse gyvenantys asmenys (866) nei miesto (519), (17 pav.).

17 pav. Ligotumas cukriniu diabetu (E10-E14) iš viso pagal gyvenamąją vietą Pasvalio r. sav. 2016 m. – 2023 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

1. Sergamumas – naujai diagnozuotų ligos atvejų skaičius tam tikroje populiacijoje tam tikru laikotarpiu.

2. Ligotumas – tam tikromis ligomis sergančių gyventojų skaičius tam tikroje populiacijoje tam tikru laikotarpiu iš viso metų pabaigoje

APIBENDRINIMAS

1. Vertinat mirtingumą nuo savižudybių, 2023 metais Pasvalyje nusižudė 7 gyventojai, t. y. 2 gyventojais daugiau nei 2022 m. Mažėjo bandymų žudytis skaičius. Vyrų savižudybių skaičius išlieka žymiai aukštesnis nei moterų.
2. Vertinant vaikų, neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, rodiklis išliko panašus kaip ir 2022 m. Nežymiai, bet mažėjo vaikų, dalyvavusių vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, skaičius.
3. Mažėjo sergamumo rodikliai II tipo cukriniu diabetu, tačiau pastebimas ligotumo rodiklių didėjimas. Stebimas didesnis moterų sergamumas. Vertinant sergamumą pagal amžių, serga vidutinio darbingo amžiaus asmenys nuo 45 m.

Iš 2023 metais pateiktų rodiklių, matyti vis didėjantis gyventojų dalyvavimas prevencinėse sveikatos programose. Į šias programas yra įtraukiama vis daugiau žmonių.

Geriausiai Pasvalio rajono savivaldybėje sekėsi įgyvendinti 2 tikslą, siekiant mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių. Mažėjo mirtingumas transporto įvykiuose, pėsčiųjų mirtingumas. Gerėjo rodikliai, susiję su alkoholinių gėrimų, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo ir prieinamumo mažinimu. Mažėjo ilgalaikio nedarbo lygis, socialinės pašalpos gavėjų skaičius, sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze, sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis, paauglių gimdymų skaičius. Vis labiau pastebimas mažėjantis į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis. Mažėjo mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų prižasčių, išvengiamų hospitalizacijų skaičius.

REKOMENDACIJOS

- ✓ Vietos savivaldos politikams;
- ✓ Specialistams;
- ✓ Gyventojams ir bendruomeninėms organizacijoms skirtos rekomendacijos.

1. Siekiant mažinti mirtingumą dėl savižudybių:

- Teikti psichologinę, metodinę pagalbą Pasvalio rajono gyventojams, įtraukti ir tuos, kurie išgyvena nusižudžiusiojo artimojo netektį.
- Inicijuoti ir skatinti savipagalbos grupes ir bendruomenines programas, kurios padėtų žmonėms išgyventi sunkius gyvenimo momentus, ypač po artimojo netekties.
- Šviesti ir informuoti visuomenę apie psichologinės pagalbos galimybes, prevencines priemones, kaip atpažinti savižudiškų minčių turintį asmenį ir kokią pagalbą jam pasiūlyti.
- Skirti daugiau lėšų tarpinstituciniam bendradarbiavimui, siekiant efektyviau kovoti su savižudybių problemomis rajone.
- Plėtoti specialistų mokymus savižudybių prevencijos ir psichinės sveikatos klausimais, kad dauguma sveikatos ir socialinių darbuotojų būtų gerai pasirengę atpažinti savižudybės riziką ir suteikti pagalbą.

2. Siekiant didinti vaikų skaičių su sveikais dantimis:

- Šviesti ir informuoti vaikų tėvus apie dantų silantavimo prevencinę programą.
- Organizuoti paskaitas, pamokas, užsiėmimus vaikams bei jų tėvams apie sveikatai palankią mitybą, mažinant cukraus vartojimą.
- Didinti vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programos įgyvendinimo mastą ir profilaktiniam patikrinimui pakviesti kuo daugiau nustatyto amžiaus vaikų.
- Organizuoti mokymus specialistams apie burnos sveikatą.

3. Siekiant mažinti sergamumą II tipo cukriniu diabetu:

- Bendradarbiauti su maisto pramonės atstovais, siekiant skatinti sveikų maisto produktų kūrimą ir sveikos gyvensenos sklaidimą. Vykdyti maisto produktų stebėseną Higienos instituto duomenų bazėje.
- Skatinti gyventojus dalyvauti prevencinėse programose.
- Vykdyti informacijos sklaidą visuomenei: organizuoti paskaitas apie sveiką mitybą, fizinio aktyvumo naudą, rizikos veiksnius, kraujo gliukozės lygio tikrinimą ir diabeto prevenciją.
- Politikos formuotojams plėsti infrastruktūrą, kuriant pėsčiųjų ir dviračių takus, viešųjų erdvių pritaikymą fiziniam aktyvumui, subsidijas sporto klubams ir veikloms.

4. Siekiant gerinti ir stiprinti Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų sveikatos būklę, mažinant sveikatos netolygumus, mirtingumą ir sergamumą nuo plačiai paplitusių ligų:

- Toliau tęsti ir didinti įvairaus amžiaus gyventojų motyvaciją dalyvauti Pasvalio rajono savivaldybės visuomenės ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų įstaigų organizuojamose sveikatingumo veiklose, įtraukti naujas netradicines sveikatingumo priemones, kūrybines veiklas, žygius, mankštas ir kitas priemones.
- Ir toliau stiprinti nevyriausybinių organizacijų, bendruomenių bendradarbiavimą, įtraukiant gyventojus į socialinę ir sveikatinančią veiklą.
- Formuojant savivaldybės politiką visuomenės sveikatos atžvilgiu, vertinant visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos projektų paraiškas, prioritetą teikti ypač cukrinio diabeto, mirtingumo nuo savižudybių, burnos sveikatos ligų prevencijai.
- Kelti darbuotojų kvalifikaciją, ugdyti gebėjimus sveikatos stiprinimo, ligų prevencijos ir sveikatos netolygumų mažinimo klausimais.

Apibendrinimas:

Rekomendacijos orientuotos į sveikatos stiprinimo priemonių plėtrą ir prevencinių veiklų skatinimą, siekiant sumažinti mirtingumą nuo savižudybių, pagerinti vaikų burnos sveikatą, sumažinti II tipo diabeto sergamumą ir stiprinti gyventojų sveikatos būklę. Skatinant bendradarbiavimą tarp politikų, specialistų ir gyventojų, galima pasiekti reikšmingų rezultatų.

INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalas.
2. Higienos instituto Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema.
3. Higienos instituto Traumų ir nelaimingų atsitikimų stebėsenos sistema.
4. Petraitė G. ir Našlėnė Ž. (2023). Higienos institutas, „Savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitų rašymo metodinės rekomendacijos“.
5. Higienos instituto Sveikatos informacijos centro Biostatistinės analizės skyriaus duomenų
6. rinkiniai.
7. Suvestinė 2023 m. savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaita.
8. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymas Nr. V-488 „Dėl bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų“.